

- ŠRÁMEK, R. (1999): *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita.
- ŠRÁMEK, R. (2013): *Jména obcí a sídel na Hlučínsku*. Hlučín: Muzeum Hlučínska.
- ZÁPOTOČNÁ, A. (1998): Vliv německého osídlení na vývoj místních jmen na území Havlíčkobrodská a Jihlavská. In: L. Macek – P. Rous (eds.), *Češi a Němci na Vysočině*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum, s. 75–142.
- ŽEMLIČKA, R. (2002): *Čechy v době knížecí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Jaroslav David
jaroslav.david@osu.cz
Katedra českého jazyka
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Reální 3
701 03 Ostrava

Світлана Личук (Івано-Франківськ)

МИРОСЛАВ МИХАЙЛОВИЧ ГАБОРАК: ПРИЗВИЩА ГАЛИЦЬКОЇ ГУЦУЛЬЩИНИ: ЕТИМОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК. Івано-Франківськ: Місто НВ 2019, 584 с.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття – активний період дослідження українських антропонімів. Особливо діяльними були два останні десятиліття, результатом яких стали дослідження мовознавців таких ареалів України: Середньої Наддніпрянщини (Горпинич В. О.), Дніпровського Припоріжжя (Горпинич В. О.), Гуляйпільщини (Горпинич В. О.), степової України (Горпинич В. О.), Гуцульщини (Габорака М. М.), Північного Причорномор'я (Корнієнко І. А.), Центральної та Східної Донеччини (Новикова Ю. М.), Буковини (Бабич Н. Д., Колесник Н. С., Лук'янюк К. М. та ін.), Луганщини (Глуховцева К. Д., Глуховцева І. Я., Леснова В. В.), Запорізької Приазовщини (Стехна П. М.), Закарпаття (Чучка П. П.) та ін. Актуальним питанням та основним завданням лінгвістів залишається пошук нового фактичного матеріалу недосліджених територій України, його опис в регіональному та етимологічному аспектах.

На щастя, маємо ще одного поціновувача національно-культурних цінностей, насамперед української мови, Мирослава Габорака, автора дев'яти великих праць про походження географічних назв та найменувань людей.

Ми недавно рецензували його книгу «Прізвища сучасної Гуцульщини (на матеріалі Косівського району). Етимологічний словник» (2017). За короткий час мовознавець підготував ще одну книгу «Прізвища Галицької Гуцульщини. Етимологічний словник» (2019). Незважаючи на те, що частина матеріалу першої праці входить до нового видання, воно є самостійним. Ареал дослідження набагато більший. Джерельною базою для етимологічного словника послужила частина Гуцульщини, що входить до складу Івано-Франківської області: усі населенні пункти Косівського і Верховинського районів, Яремчанської міської ради та дванадцять населених пунктів Надвірнянського району.

Опис фактичного матеріалу демонструє прізвища жителів одного з найархаїчніших етнокультурних регіонів України. М. Габорак не змінює структуру словника та словникові статті нового видання, тому недоцільно повторюватись, оскільки ми рецензували й аналізували попередню публікацію «Прізвища сучасної Гуцульщини (Косівського району)» (2017).

Рецензований словник містить 6 367 антропонімних одиниць, що свідчить про багатий зібраний новий матеріал. Автор яскраво ілюструє антропонімію за теґатеріальним принципом добору прізвищ (про це ідеться у передмові). Словникові статті відрізняються за етимологічною складністю та обсягом. Наприклад, короткі інформативні пояснення подано до низки прізвищ, як-от: *Андрус'як*, *Баб'яч'ук*, *Бабин'юк*, *Буш'ан*, *Вант'ух*, *Віндик*, *Гост'юк*, *Дерець'ук*, *Крис'як*, *Куд'еля*, *Ліва'к*, *Лізава'ч'ук*, *Матій'ч'ук*, *Нума'йко*, *Пономар'енко*, *Рао'ч'ук*, *Руда'к*, *Слива'ч'ук*, *Татар'ч'ук*, *Філен'ко*, *Худа'к* та ін. Для неоднозначних за походженням власних назв автор запропонував кілька версій етимології, як відомих, так і власних, не побоявшись висловити свою думку, скажімо: *Г'ойло*, *Гармат'юк*, *Дір'да*, *Калі'тко*, *Майдан'юк*, *Поліва'нов*, *Пу'кас*, *Роше'юк*, *Син'як*, *Ф'ейда*, *Шекер'як*, *Шек'ета* та ін. Такі тлумачення, звичайно, розширюють словникову статтю. Для тлумачення прізвищ автор використав різні історичні джерела та словники: діалектні, тлумачні, перекладні, фразеологічні та ін. До переліку використаних джерел і літератури, які мовознавець опрацював, увійшли як слов'янські, так і зарубіжні видання. Це дало можливість порівняти гуцульські прізвища із прізвищами інших народів, зокрема слов'янських. Бібліографічний список також відчутно збільшився.

Рецензована праця широко представлена відтопонімічними прізвищами, що свідчить про колонізаційні та міграційні процеси на досліджуваній території. В основі прізвищ *Дереж'ицький* (с. *Дережичі* Львівської області), *Дикл'євський* (с. *Дикля* Вінницької області), *Загран'івський* (сс. *Гранове-Перше*, *Гранове-Друге* Дніпропетровської області, *ш. Граново* (Республіка Польща)), *Ковальський* (сс. *Ковалі* Волинської, Житомирської Львівської, Рівненської областей), *Тушинський* (м. *Тушино* (Росія)), *Тюме'нев* (м. *Тюмень* (Росія)), *Левіцький* (пол. пос. *Lewice*, *Lewicze* (Республіка Польща) та ін. – назви населених пунктів із різних регіонів України та інших країн.

Про зв'язки Гуцульщини з іншими територіями та національне розмаїття цього краю підтверджують такі відетнонімі антропоніми: *Венґрин*, *Кашуба*, *Польяк*, *Польк*, *Руснак*, *Русенюк*, *Русинюк*, *Литвін*, *Литвінов*, *Литвак*, *Мазур*, *Мазурак*, *Москаль*, *Німець*, *Татарин*, *Татарчук*, *Угорчак*, *Уграк*, *Шваб*, *Швед* та ін.

Окрему групу становлять відапелятивні антропоніми. Вони дозволяють відтворювати значний пласт апелятивної лексики, що побутувала в живому мовленні в різних регіонах України і збереглася лише в антропонімічних основах. Йдеться, наприклад, про такі прізвища, твірні основи яких пов'язані з неоднаковими індивідуальними рисами людини, її характером тощо: *Гарбуз* (~ *гарбуз* 'невисокий, товстий та округлий чоловік'), *Головко* (~ *головко* 'головань'), *Гайдуров* (~ *гайдур* 'велетень; неповоротна людина'), *Кабан* (~ *кабан* 'товстий, неповорот кий чоловік; вгодована людина'), *Трінда* (~ 'лінох, нероба, трутень') та ін.

Слід зазначити, що у процесі етимологізації відапелятивних прізвищ пріоритетом для М. Габорака, знавця місцевого діалекту, є гуцульські говірки. Наведемо кілька ілюстрацій таких прізвищ: *Каралаш* (~ діал. *каралуш* 'клин, яким забивають плоти'), *Кадькало* (~ діал. *кадька*, дем. від *кадь* 'міра меду (близько 60–90л)'), *Лютник* (~ діал. *лютник* 'гравець на *лютні* – старовинному струнному щипковому музичному інструменті'), *Молодожон* (~ діал. *молодожон* 'чоловік, який недавно оженився'), *Рак* (~ діал. *рак* '(перен.) людина з червоним обличчям'), *Фардіга* (~ діал. *фардіга* 'курець'), *Шеремет* (~ діал. *шеремет*, *шеремета* 'балакун; базіка') та ін.

До номенклатури словника увійшли інші семантичні групи. Серед них історико-культурну цінність мають назви, що вказують на професію, ремесло, рід діяльності та види професійної діяльності, характерні власне для досліджуваної території. Йдеться, зокрема, про такі прізвища: *Бондар*, *Гонтар*, *Кравець*, *Олійник*, *Пасічник*, *Стельмах*, *Токар*, *Фурман*, *Швець*; *Зварич* (~ *зварич* 'робітник, який варить сіль із ропи'), *Ропар* (~ *ропар* 'людина, яка працювала на нафтовій (ропній) компанії, робітник, який видобував нафтову ропу') та ін. Із розширенням словникового складу цієї групи спостерігаємо явище синонімії, як-от: *Вівчар*, *Овчар*, *Чабан*, *Югас* (< діал. *югас* 'вівчар').

Чимало зафіксовано відіменних прізвищ (чоловічих і жіночих), що дають уявлення про неабияке різноманіття похідних форм хресних особових імен. Вони стали твірними основами для багатьох нинішніх прізвищ досліджуваної території. Наприклад, *Андриюк*, *Андрушків*, *Андрус'як*, *Андрухів*; *Арсенич*, *Арсеничук*, *Арсенчук*, *Арсенюк*; *Гаврілів*, *Гаврілків*, *Гаврілко*, *Гаврілов*, *Гаврільчик*, *Гаврильчук*, *Гаврилюк*; *Катеренчук*, *Катеринчук*, *Катериняк*, *Катрушак*, *Катькало* тощо. Прізвище *Юринджук* (с. 559) походить від особового імені *Юриндига* (<*Юринда* < *Юрій*), яке не є типовим для Галицької Гуцульщини.

Рецензоване видання в основному репрезентоване власне українськими прізвищами, однак трапляються й прізвища іншомовного походження. Для прикладу: *Бадуляк* (румунське), *Бальжі* (урумське), *Бърна* (угорське), *Векслер* (німецьке), *Гицу* (румунське), *Гольнев* (російське), *Кананадзе* (грузинське), *Левандовський* (польське), *Райф* (німецьке), *Ръгуш* (угорське), *Швіц* (німецьке) та ін.

Проаналізувавши походження антропонімів Галицької Гуцульщини, способи їх творення, словотворчі засоби та зв'язок з іншими найменуваннями людей чи певних географічних об'єктів, хочемо зупинитись на окремих зауваженнях. Перш за все, у семантичній характеристиці твірних основ прізвищ, на нашу думку, не слід використовувати невластиві для номінації особи аплетиви.

Окремі прізвища потребують додаткового пояснення і дослідження, зокрема: *Діло*, *Ідак*, *Чендэй*, *Юрбаиш* та кілька ін.

Вважаємо, що для обґрунтування етимології назви *Бріла* (с. 61) достатньо одного тлумачення 'великий, огрядний чоловік', для прізвища *Книш* (с. 235–236) – 'низькоросла людина', для антропоніма *Кухта* (с. 282) – 'кухарь'.

Прізвище *Штáер* (с. 555) є німецького походження (нім. антропонім *Steier*), абсолютно не потребує додаткового пояснення.

Антропонім *Розéнко* (с. 421), ймовірно, може мати твірну основу та суфікс *-енко* від назви кольору 'рожевий'.

Прізвище *Соломаха* (с. 461), мабуть, доцільно порівняти з рос. діал. *соломаха* 'про мляву, неспритну жінку' (ст. 39, 292) (Словарь русских народных говоров / под ред. Ф. П. Филина, Ф. П. Сороколетова, С. А. Мызникова. Москва; Ленинград; С.-Петербург : Наука, 1966. Вып. 1.).

Антропоніми типу *Крюківський* (с. 272), *Томаши́вський* (с. 485) дослідник подає з різними значеннями: відойконімним і відантропонімним. Чи варто зазначати етимологію у другому значенні? Це питання викликає дискусію.

Етимологічний словник М. М. Габорака "Прізвища Галицької Гуцульщини" є, безперечно, актуальним і необхідним, незважаючи на окремі зауваження. Він стане надійним джерелом для подальших досліджень та дисертаційних робіт. Є надія, що автор не зупиниться на досягнутому і, у перспективі, розширить і доповнить свій словник новою термінологією.

Svitlana Lychuk
svitlanavl@ukr.net
Ivano-Frankivsk National Medical University
Halytska Street 2
76018 Ivano-Frankivsk
UKRAINE